

INNKALLING TIL ÅRSMØTET TIRSDAG 19. MARS – SE BAKSIDEN

GREVLINGEN

MEDLEMSBLAD | NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS (NOA) | NUMMER 1 | 2024 | 43. ÅRGANG

Hovedtema

Selvberging og matsikkerhet

Naturvernforbundet

Oslo og Akershus

AKTIVITETSKALENDER

Se NOAs hjemmeside og facebook-side for nærmere informasjon om arrangementene.

MØTE I MARKAGRUPPA HOS NOA PÅ SØNDRE SANDÅS

Dato: 06.03.2024, kl. 18:00

Bli med når markagrappa diskuterer aktuelle markasaker. Alle markaengasjerte medlemmer er velkommen. Kontakt bjanfa@gmail.com for nærmere informasjon.

SOSIAL MØTEPlass FOR NATUR OG MILJØ

Dato: 12.03. og 09.04.2024

Vi ønsker å skape et sted hvor både medlemmer og andre kan komme innom for å treffe likesinnede, ha interessante samtaler og sosialt samvær. Vi samles i underetasjen på Kaffistova kl. 18.00 og prater om natur og miljø over en øl eller en kopp kaffe.

FUGLEHUSSNEKRING PÅ SKULLERUD

Dato: 07.04.2024

Bli med å snekre fuglehus i Sagstua på Skullerud fra kl. 13.00. Påmelding sendes til: Oslosor@naturvernforbundet.no

VÅRPUST PÅ BYGDØY

Dato: 25.4.2024

Bli med på vårpust – der naturkunnskap møter naturmeditasjon. Turen gir verktøy du kan bruke når du går tur alene i naturen, for å stresser ned, fatte beslutninger eller føle på aksept og tilhørighet. Påmelding sendes til: Mariaa@naturvernforbundet.no

KLESBYTTEMARKED HOS NOA PÅ SØNDRE SANDÅS

Dato: 27.4.2024

I anledning den store klesbyttedagen 27. april arrangerer vi klesbyttemarked i våre lokaler på Søndre Sandås, Sognsvann fra kl. 12.00 – 16.00. Ta med deg inntil 5 plagg du ønsker å bytte bort. Disse kan veksles inn i inntil 5 nye plagg som du kan ta med deg hjem. Det vil også være sykkelverksted på tunet, der du kan få hjelp til å fikse sykkel din for sesongen.

VÅRPUST PÅ BYGDØY

Dato: 07.05.2024

Bli med på vårpust – der naturkunnskap møter naturmeditasjon. Turen gir verktøy du kan bruke når du går tur alene i naturen, for å stresser ned, fatte beslutninger eller føle på aksept og tilhørighet. Påmelding sendes til: Mariaa@naturvernforbundet.no

ÅPEN DAG HOS NOA PÅ SØNDRE SANDÅS

Dato: 26.5.2024

Vi arrangerer åpen dag på tunet utenfor Søndre Sandås, Sognsvann. Det blir aktiviteter og kos for hele familien. Vil du lære om spiselige ville vekster? Bli med på tur fra kl. 12.00 der vi lærer om over 30 ulike spiselige vekster. Det vil også være Yoga i det fri, der vi har det gøy og stresser ned sammen.

GREVLINGEN

Medlemsblad
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus (NOA)
Sognsveien 231
0863 Oslo

Telefon 22 38 35 20
noa@naturvernforbundet.no
www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør:
Ingunn Lund-Vang
400 93 226
lundvangingunn@gmail.com

Forsidebildet:
Stemningsfullt vinterlys
over Holo gård på
Tanumplatået i Bærum.
Foto: Svein Holo

© Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 2024. All tekst i artiklene kan fritt gjengis med referanse til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus' kvartalskrift Grevlingen, årgang, nummer, artikkelforfatter og artikkel. Fotografiene skal kun kunne gjengis etter innhentet tillatelse av fotograf og Grevlingens redaksjon.

ISSN 0803-6357

GI NATUREN EN STEMME BLI MEDLEM

MEDLEMSKONTINGENT
Hovedmedlem: 390,-
Familiemedlem: 450,-
Student: 200,-

Førsteårskontingent
Student: 50,-
Pensjonist: 200,-

Kontoret på Søndre Sandås ved Sognsvann er åpent mandag til torsdag fra kl 10-14.

Grevlingen er miljøvennlig produsert og derfor svanemerket.

Trykk: itGrafisk
Opplag: 8.550

TELEFONEN VÅR ER BETJENT MANDAG TIL TORSDAG FRA KL 10.00 TIL KL 14.00

LEDER

Årets første nummer av Grevlingen har hovedtema selvberging og matsikkerhet. Dette er aktuelle tema i en verden som endrer seg raskt. Vi har vært gjennom en pandemi som ikke er over enda, vi har naturkrise og energikrise. Det er krig flere steder i verden som påvirker produksjon, transport og forsyning av mat. Da er det lite betryggende å vite at vårt lands selvforsyning er blant de laveste i verden. Spesialrådgiver i NIBIO, Arne Bardalen, har skrevet om disse temaene i denne utgaven.

Forsker ved avdeling landskapsovervåking i NIBIO, dr. Christian Pedersen, har tatt for seg det biologiske mangfoldet i jordbrukets kulturlandskap, og betydningen for økologisk viktige plantearter, fugler og insekter.

Mangfold er også hovedtema i saken «Menneskekrigen mot mangfaldet og dei livstruande konsekvensane» av prof. Dag Jørund Lønning. Her handler det om det aller viktigste, nemlig ødeleggelsen av naturen og hvorfor det skjer.

Urbant jordbruk og urban sanking er har blitt mer enn en ny trend, og bidrar både med matauk og spennende smaker. Leder i Norges sopp- og nyttevekstforbund, Pål Karlsen, forteller hvorfor urban sanking har blitt så populært og gir oss gode råd og tips om sanking av byens ville vekster, sopp og bær.

Vil du dyrke selv, har du mange muligheter også i en by. Alt fra en liten urtehylle på kjøkkenet eller balkongen, til parsellhager eller felleshager som også byr på sosialt samvær.

NOA retter en stor takk til bidragsyterne i denne utgaven, som deler av sin kunnskap med våre lesere. Ta også gjerne en titt på vår aktivitetskalender med oversikt over vårens aktiviteter for store og små. Oversikt over alle aktiviteter og årsmøter finner du også på nettsiden: <https://naturvernforbundet.no/osloogakershus/>

Ingunn Lund-Vang, redaktør

INNHold

- Norsk matproduksjon og matsikkerhet sett i lys av naturkrise, klimakrise og økte geopolitiske spenninger
- Jordbruk og biologisk mangfold hånd i hånd
- Menneskekrigen mot mangfaldet og dei livstrugande konsekvensane
- Sanking i byen – hvor, hvordan og hvorfor?
- Dyrk din egen mat
- Sæter for kunst og urbant jordbruk midt i byen
- På tur i blåbærskogen
- Bokomtale
- Stubbesitter

Praktisk informasjon om NOAs årsmøte tirsdag 19. mars

PÅMELDING MÅ SKJE INNEN SØNDAG 17. MARS

Valgte utsendinger meldes inn fra medlemslagene via digitalt påmeldingsskjema (se www.noa.no eller til noa@naturvernforbundet.no).

Øvrige medlemmer kan melde seg på årsmøtet via det samme digitale påmeldingsskjemaet, til noa@naturvernforbundet.no eller telefon 22 38 35 20.

VIKTIGE FRISTER

- **Tirsdag 12. mars:** Frist for å melde inn forslag til kandidater til valg, alternativt til valgkomitéens innstilling.
- **Søndag 17. mars:** Påmeldingsfrist.
- **Tirsdag 19. mars kl 08:00:** Frist for å melde inn nye forslag til arbeidsprogrammet. Etter denne fristen aksepteres kun forslag til endringer i allerede innsendte / presenterte forslag.

ÅRSMØTEDAGEN

Kl 16:30–17:30: Alle årsmøtedeltakere inviteres til omvisning og enkel utendørs servering på NOAs kontor på Søndre Sandås, Sognsveien 231.

Kl 17:15–17.45: Registrering ved møtelokalet på idrettshøyskolen. Merk: Deltakere registrert etter kl. 17:45 gis ingen rett til å erstatte utsendinger som ikke møter eller plasser som av annen årsak ikke er besatt av medlemslaget, ei heller rett til å delta som utsending for områder uten lokallag.

Kl 18:00: Møtestart

Innledende foredrag ved Klimaetaten, Oslo kommune: *Kommuneplanen som verktøy for klimatilpassning, karbonlagring og reduserte utslipp.*

For praktiske spørsmål, ta kontakt med Håkon Eide Gundersen, hakong@naturvernforbundet.no, tlf. 45242528.

For spørsmål til styret, ta kontakt med Nikolai Norman, nikolainorman@gmail.com.

Styret ønsker alle VEL MØTT!

Norsk matproduksjon og matsikkerhet sett i lys av naturkrise, klimakrise og økte geopolitiske spenninger

Klimaendringer, ekstremvær og avlingssvikt kan sammen med pandemi, krig, energikriser og naturkrise, utløse globale matkriser. Vi må snakke med nytt alvor om matsikkerheten også i Norge.

Samfunnet er verken trygt, stabilt eller bærekraftig uten matsikkerhet. Matsikkerhet og landenes rett og plikt til å produsere mat til egen befolkning er forankret i menneskerettighetene. Likevel har ingen land ambisjoner om å være fullt ut selvforsynende med mat- og fôrvarer. Når internasjonal handel og transport fungerer, reduseres risiko for svikt i matforsyningene. Handel kan bidra til effektiv bruk av ressurser og økt verdiskaping dersom hvert land produserer ut fra sine fortrinn. Dette *kan* også være et viktig bidrag til redusert risiko, forbedret matsikkerhet og et mer bærekraftig jordbruk.

Stadig færre bønder har sørget for at verdens matproduksjon har økt i takt med at vi blir stadig flere mennesker på kloden, og flere mennesker har fått tilgang til *mer* mat. Utviklingen i matvareindustrien med økt prosessering har likevel ført til at *matens ernæringsmessige verdi* ikke har hatt samme positive utvikling.

Målet om å utrydde sult er i lys av utviklingen de siste 4–5 år mer fjernt enn på lenge. En dramatisk virkelighet skjuler seg bak de tørre tall. Ti prosent av verdens befolkning, eller cirka 840 millioner, var hungersrammet i 2023. FN melder at 345 millioner mennesker er utsatt for akutt matmangel, 50 millioner opplever nær kritisk hungersnød og 3 milliarder har ikke det sunne og næringsrike kostholdet som trengs for god helse og et godt liv. Dette er grunnleggende for forståelsen av bærekraft i matsystemene, både globalt, nasjonalt og lokalt. Samtalen om bærekraft i det norske matsystemet bør dreie seg om hvordan vi kan bruke arealene i eget land for å oppnå god matsikkerhet i Norge. Da slipper vi også unna det etiske dilemma – å kjøpe maten ut av munnen til fattige mennesker i fattige land.

FNs bærekraftsmål nummer to om å utrydde sult og fattigdom trues av sviktende og ustabil matproduksjon, økte matpriser, økonomisk og sosial ulikhet, samt begrensninger i handel med mat- og fôrvarer.

De viktigste årsakene til sult er væpnede konflikter, og klimaendringer som fører til naturkatastrofer og ekstremvær. Pandemien og krigen i Ukraina førte til rask og sterk økning i matprisene. *Fattige folk i fattige land* ble rammet raskest og hardest, det er der sult og fattigdom har økt mest de siste årene.

Kornslaget teff er svært viktig for matsikkerheten i Etiopia. Dyrking i krevende klima lykkes best når man bruker lokale sorter. Foto: © Arne Bardalen

Utsatte grupper i rike land rammes også i økende omfang av prisstigning på mat og andre nødvendige varer. Den sunneste maten har steget mest i pris de siste årene. I Norge sliter 20 prosent av befolkningen alvorlig med økonomien. Resultatet er økte sosiale ulikheter og svekket folkehelse. Matsikkerheten er ikke oppfylt for alle, selv ikke i det som ofte omtales som verdens rikeste land.

Matsikkerhet betyr at alle mennesker, til enhver tid, har tilgang til nok, trygg og næringsrik mat. Matsikkerheten i Norge hviler på tre pilarer, alle like nødvendige, men ingen garantert stabile:

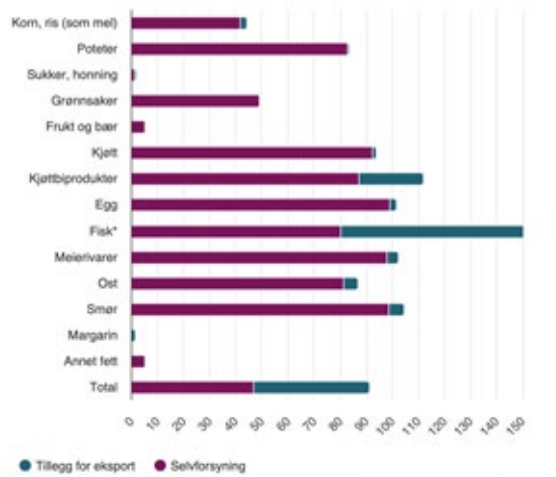
1. Vi opprettholder en høy og stabil produksjon av mat- og fôrvarer i Norge
2. Vi tar vare på produksjonsgrunnlaget; jorda, plante- og dyregenetiske ressurser
3. Vi får stabile forsyninger fra utlandet fordi handel og logistikk fungerer

Geopolittikk handler om stormakters kamp om innflytelse på den globale arena, og hvordan forverrede relasjoner mellom disse innskrenker staters frihet og handlingsrom. Geopolittisk risiko betyr fare for tap og skade som følge av landenes kamp om innflytelse. Det handler om maktkamper som svekker internasjonalt samarbeid og fører til at etablerte globale organisasjoner og avtaler slår sprekker. Kampene om makten med geværer og missiler er synlig for alle, men vel så intens er den geopolitiske striden der alle andre maktmidler tas i bruk. Kontroll med handel brukes i økende grad for å oppnå stormaktenes geopolitiske, til dels imperialistiske, målsettinger. Når krig forsterker eller utløser nye geopolitiske konflikter der mat, energi, gjødsel og andre innsatsfaktorer brukes som våpen, øker faren for destabilisering av matmarkeder og svikt i forsyninger.

Norges selvforsyning er blant de laveste i verden. Seksti prosent av matenergien til det norske folk passerer riksgrensen. Det betyr at Norge er sterkt utsatt dersom det skjer forstyrrelser i global produksjon, handel eller tilgang på innsatsfaktorer. Norsk matsikkerhet er utsatt for grenseoverskridende klimarisiko. Risikoscenariene blir mer komplekse fordi svikt i produksjon på grunn av klimaendringer, kan samspille med uforutsigbare konsekvenser av krig og uvennlige geopolitiske handlinger. En dramatisk endret global geopolitisk situasjon og effektene i av klimaendringer i andre land, forsterker betydningen av stabil og økende matproduksjon i Norge.

Matproduksjonen globalt er utsatt for klimaendringenes effekter; hetebølger, ekstrem tørke

Selvforsyningsgrad (lilla søyler) og dekningsgrad (sum av lilla og mørkeblå søyler) i 2022

Selvforsyningsgrad er uttrykk for hvor stor del av konsumet som er produsert i Norge. Det er store variasjoner mellom ulike matvaregrupper. Kilde: Helsedirektoratet, Utviklingen i norsk kosthold, 2023.

eller nedbør og økende vannknapphet. Klimaendringer øker også faren for spredning og utbrudd av plante- og dyresykdommer. Klimapanelet forteller oss om økende sannsynlighet for samtidige klimasjokk i noen av de områdene som står for en stor del av verdens matproduksjon. Slike hendelser kan raskt få stor betydning for priser og volumer i verdens kornmarkeder.

Analysen av forsyningsikkerheten for mat kan heller ikke helt utelukke at hendelser som atomulykker og atomkrig, store vulkanutbrudd, forurensning og annen ødeleggelse av jordbruksarealer, kan svekke global matproduksjon. Selv om slike hendelser har lav sannsynlighet, må ansvarlig beredskapsplaner inkludere også nærmest utenkelige scenarier, fordi konsekvensene når maten uteblir er særdeles alvorlige.

Transporten, handelens og logistikkenes digitale styringssystemer er i seg selv utsatt. Vi har sett flere eksempler på forstyrrelser i for eksempel transporten fra åkrene i innlandet i Brasil og USA og ut til utskipningshavnene for global sjøtransport. Vi har også sett hvordan nettkriminalitet flere ganger har satt store aktører innen matproduksjonen ut av spill over relativt lange perioder. Og vi har sett hvordan ekstremværet Hans og ekte norsk vintervær har satt den innenlandske transporten i Norge ut av drift.

De skandinaviske landene har en betydelig import av mat- og fôrvarer. Maten vi spiser i Norden er utsatt for risiko som følge av hendelser i andre land. Slike årsaker til ustabile forsyninger har vi liten kontroll med. Nordisk og norsk matkonsum fører også til omfattende bruk av arealer, vann og natur i andre land. Dette betyr at det kan være usikkert om produksjonen i de landene vi importerer fra oppfyller kriterier for bærekraftig matproduksjon. Når maten produseres i land med svakere styringssystemer, miljøkrav og arbeidstakerrettigheter, øker faren for at produksjonen ikke oppfyller krav til miljømessig, økonomisk eller sosial bærekraft.

Stabil produksjon i Norge er avhengig av at alle ledd i det norske matsystemet fungerer – hele tiden. Og det starter hos bonden, der den grunnleggende primærproduksjonen, altså fotosyntesen, skaper plantene som både mennesker og husdyr lever av. Norge har 11 millioner dekar jordbruksareal som tilsvarer om lag 3,5 % av landarealet. Dette er areal som har blitt dyrket opp, og som kan brukes til å dyrke mat og fôr. Men ikke alt dette arealet er i aktiv drift, tall fra NIBIO viser at så mye som 13 prosent kan være ute av drift. Også antall gårder i drift reduseres stadig, men produksjonen er likevel økt i takt med veksten i befolkning. Men, i lys av utviklingen de siste årene, med en svak økonomi og usikkerhet om framtidige rammebetingelser for jordbruket, kan det ikke tas for gitt at produksjonen opprettholdes. Nedgangen i antall gårder, meierier og slakterier kan svekke nasjonal sjølforsyning og forsyningssikkerheten for mat, særlig regionalt – og ikke minst i Nord-Norge.

Omdisponering av jordbruksareal betyr at det gis en tillatelse til å bruke dyrka jord eller dyrkbar jord

til andre formål enn jordbruksproduksjon. I utgangspunktet er omdisponering av jordbruksareal forbudt, men kommunen kan i særlige tilfeller gi en tillatelse. Det har gjennom årene vist seg at summen av de særlige tilfellene har blitt til ganske store arealer, altså en konsekvens av den utbredte bit-for-bit strategien i arealpolitikken. Og det er den beste jorda, altså der også klimaet er best egnet for produksjon av matkorn, frukt, bær og grønnsaker som er mest utsatt.

Nasjonal jordvernstrategi ble første gang vedtatt av Stortinget i 2015 og sist oppdatert ved Stortingets behandling i juni 2023. Det ble da satt mål om at omdisponeringen av dyrket jord ikke skal overstige 2000 dekar i 2030. Omdisponeringen har gått betydelig ned etter at det ble satt mål om halvering, første gang i 2005. Da hadde nivået i gjennomsnittlig vært 12000 dekar per år. Stadig strengere jordvernpolitikk er uttrykk for en erkjennelse av jordbruksarealenes betydning for norsk matsikkerhet i en verden der både klima, jordforringelse, vannknapphet, kriger og geopolitiske konflikter øker faren for forsyningssvikt i globale matvaremarkeder.

Ødeleggelse av jordsmonn betyr imidlertid ikke bare tap av areal for produksjon av mat, men også tap av jordfunksjoner, økosystemtjenester, miljøverdier og grunnlag for verdiskaping. Jordvernets begrunnelse inkluderer derfor hva både natur og samfunn taper ved et svakt jordvern. Beskyttelse av jordarealer, jordsmonnet og jordhelsen er avgjørende forutsetninger for framtidens matsikkerhet, men også for bærekraftig utvikling sett i et bredere perspektiv. Jordvern er derfor også naturvern, ikke minst av det usynlige og i stor grad ukjente naturmangfoldet i jordsmonnet under føttene våre.

Samferdselsanlegg er årsak til storstilt omdisponering av jordbruksarealer. Bildene viser endringer fra jordbrukslandskap til firefelts motorvei i Askim kommune fra 2003 til 2005. Foto: © Oskar Puschmann / NIBIO

Jordbruk og biologisk mangfold hånd i hånd

Den gjensidige avhengigheten

Mange tror kanskje at det moderne jordbrukslandskapet er fattig på naturmangfold og har få arter. Faktum er at jordbrukets kulturlandskap faktisk skjuler et betydelig biologisk mangfold. En del av dette mangfoldet er arter som er avhengige av jordbruk, kjent som kulturavhengige arter. Når det gjelder disse artene har en gjensidig avhengighet utviklet seg over tusenvis av år mellom jordbruket og artene. Jordbruket er helt avhengig av mange arter, som pollinerende insekter og ville planter som gir næring til disse insektene. Fugler og rovinsekter bidrar også ved å spise skadedyr.

Jordbrukets kulturlandskap er ofte rikt på biologisk mangfold på grunn av det varierte innholdet og den varierte bruken av landskapet. Det norske jordbrukslandskapet kan inneholde alt fra åpne beite-

områder, slåttemark, åkre med korn eller grønnsaker, frukthager, skogkledde åser, våtmarker og elver. Dette gir et mangfold av leveområder for ulike arter. Mange av artene som står på den norske rødlista over truede og sårbare arter har da også sitt leveområde i kulturlandskapet. Flere av de truede naturtypene finnes også der.

Grunnene til at mange både arter og naturtyper er truet i jordbrukets kulturlandskap er mange. Dels er det fordi vi fått andre og mer effektive skjøtselsmetoder ved bruk av moderne landbruksmaskiner, kunstgjødsel, sprøytemidler og høyere beitepress fra flere husdyr, men også fordi jordbrukslandskapet gror igjen grunnet nedleggelse av gårdsdrift over store deler av landet. Dermed har man to drivkrefter som påvirker naturmangfoldet i jordbrukslandskapet.

Bilde av variert jordbrukslandskap med mange forskjellige leveområder. Foto: Christian Pedersen

Stortinget har vedtatt at vi skal ha et bærekraftig jordbruk og stanse tap av naturmangfold. Men hvordan kan vi måle om den politikken som føres, leder oss til bærekraft? Et av verktøyene er overvåking og bruk av indikatorer.

Systematiske overvåkingsprogrammer er viktige

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har en sentral rolle i overvåkingen av jordbrukslandskapet i Norge. Gjennom det nasjonale overvåkingsprogrammet «Tilstandsovervåking og resultatkontroll i jordbrukets kulturlandskap (3Q)» rapporteres det på indikatorer for arealstruktur, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, og tilgjengelighet i jordbrukslandskapet (Stokstad 2023).

En sentral del av 3Q-programmet er arealovervåking i jordbrukslandskapet for å forstå endringer over tid, og deres effekter på biologisk mangfold og landskapet generelt. Programmet legger stor vekt på biologisk mangfold og bruker biologiske indikatorer og overvåker arter av planter, pollinerende insekter og fugler, for å vurdere effekten av endringer i arealbruk og landbrukspraksis.

Plantemangfoldet i jordbrukslandskapet

Når det gjelder planter i kulturlandskapet er det ofte søkelys på de sjeldne og truede artene. Det er selvfølgelig viktig at disse artene tas vare på. Men mange blomsterarter vi kaller vanlige, er økologisk veldig viktige. De er utbredt, er mange, og tilbyr næring til insekter gjennom hele sesongen (Krøgli mfl. 2023b). Men, de blir færre – uten at vi nødvendigvis

legger merke til det.

I jordbrukslandskapet er det oftest beitemarker og brakklagte enger, det vi kaller villenger, som representerer de blomsterrike vegetasjonstypene. Tapet av slike arealer utgjør en betydelig trussel mot ville blomster og pollinerende insekter. Omtrent en tredel av maten vår er avhengig av bestøvnings ved pollinerende insekter. Man anslår at 80 prosent av nytte- og villplantene er avhengig av det samme. Blant de viktigste pollinatorene er bier og humler. Noen av årsakene til at de forsvinner i jordbrukslandskapet er nettopp at arealene gror igjen.

Overvåkingen av karplanter i 3Q startet i 2004 og foregår på i beiter og villenger i jordbrukslandskapet over hele landet. Vi har registrert flere typer plantesamfunn og mange arter. Noen bærer preg av et mer intensivt jordbruk med flere nitrogen-tolerante arter og innsådde grasarter. Men vi har også identifisert plantesamfunn som har et semi-naturlig preg og som ofte forbindes med stor artsrikdom.

Totalt har det blitt registrert 543 plantearter i vegetasjonsrutene (Pedersen mfl. 2020). Når vi oppsøker de samme arealene for å se etter endringer, ser vi at engartene som er typiske for tørrere, lysåpne areal med lite gjødselpreg går tilbake i forekomst, mens gjengroingsartene øker. Her finnes arter som er viktige for pollinatorer som humler og bier og mange av disse artene går tilbake som konsekvens av gjengroing og intensivering. I tillegg er naturligvis andre arealendringer som nedbygging og veianlegg for eksempel en trussel.

Kartlegging av planter i en villeng. Foto: Christian Pedersen/NIBIO

Fugler

Fugleovervåkingen i 3Q-programmet startet i år 2000 og foregår på overvåkingsflater spredt i jordbrukslandskapet over hele landet. Men det er ikke bare kulturlandskapsfugler som lever her. Totalt har vi så langt registrert 177 fuglearter på overvåkingsflatene. Til sammenlikning er det litt færre enn 40 fuglearter som faller innenfor definisjonen av kulturlandskapsfugl, arter som har mer enn 50 prosent av hekkebestanden i jordbrukslandskapet. Dette skyldes blant annet det varierte norske jordbrukslandskapet med innslag også av mer upåvirket natur.

Vår forskning har synliggjort en sammenheng mellom arealbruk i jordbrukslandskapet og tilstedeværelse av fuglearter (Pedersen og Krøgli 2017). Intensivt jordbruk eller brakklegging av jordbruksareal blir ofte omtalt som de viktigste årsakene til nedgangen i kulturlandskapsarter av fugl i Europa. I 3Q har vi funnet generelt høyere arts mangfold der landskapet er innholdsmessig og romlig variert. Jo flere habitattyper, jo større variasjon i arter. Variasjon i arealbruk og innslag av naturlig vegetasjon i landskapet er viktig for kulturlandskapsfugler og for andre arter, slik at landskapet ikke blir for ensartet. Kulturlandskapsfuglene kan nyte godt av variasjon i areal typer og bruke ulike areal typer i løpet av hekkesongen, f.eks. skog, åker, beitemark og slåttemark for hekkeplasser, næringsøk og oppfostring av ungene (Krøgli mfl. 2023a).

Bestandsutviklingen for flere kulturlandskapsarter har vært negativ siden vi begynte overvåkin-

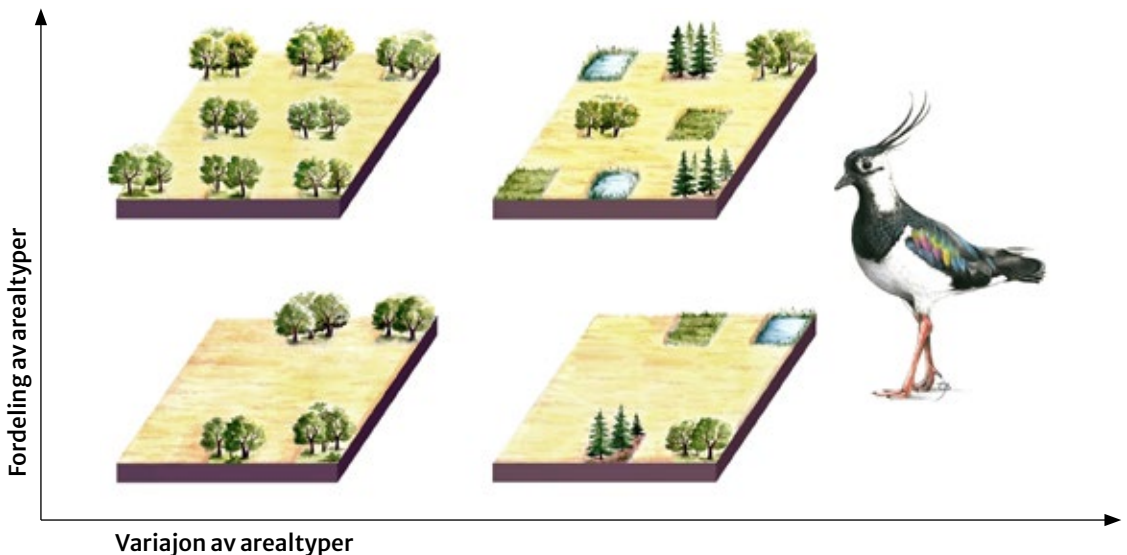
gen, for enkelte arter er bestanden halvert (Pedersen 2020). Dette gjelder arter knyttet direkte til jordbruksarealet (som vipe, sanglerke og storspove) og arter avhengige av omkringliggende arealer (som buskskvett og gulspurv), de arealene vi kaller landskapets mellomrom. Bestandsutviklingen gjelder både for trekkfugler og for stamfugler (fugler som er her hele året). Dette indikerer at årsakene til nedgangen også finnes i Norge.

Insektmangfoldet i jordbrukslandskapet

I 2021 startet NIBIO også overvåking og kartlegging av humler og dagsommerfugler langs jordekanter på et lite utvalg av 3Q-flatene på Østlandet (Fjellstad mfl. 2022). Dominerende plantearter i blomst blir også registrert for å si noe om blomsterressurser tilgjengelig på kartleggingstidspunktet.

Det finnes 35 forskjellige humlearter i Norge. Så langt er det registrert 17 humlearter på våre flater, der 10 arter, altså omtrent halvparten av alle humlearter her i landet, er funnet alle årene. Jordbrukslandskapet er med andre ord et viktig levested for humler. Jordhumler samlet har vært den største gruppen så langt, etterfulgt av åkerhumler og markhumler.

Blant dagsommerfuglene finnes det 87 arter i Norge og vi har registrert 35 arter av på våre flater. Tolv arter er funnet alle år, ni i to av årene, og 14 bare ett år. Når det gjelder dagsommerfugl utgjør dette altså omtrent 40 prosent av artene i Norge. To arter har så langt utgjort over halvparten av individene, nemlig rapsommerfugl og gullringvinge, men vi

En forenklet illustrasjon av sammenhengen mellom romlig fordeling av areal typer og variasjon i areal typer (diversitet). Figuren har maksimalt fem forskjellige areal typer. Det optimale landskap for kulturlandskapets fuglearter befinner seg øverst til høyre i diagrammet. Ill: Ulrike Bay

vil likevel hevde at jordbrukslandskapet representerer et viktig levested for disse insektene (Kapfer mfl. 2022).

Insektenes tilstedeværelse er avhengig av blomsterressursene. Det må være mange blomster og ulike typer blomster, slik at insektene kan finne mat gjennom hele sommerhalvåret. Forekomst av ulike plantearter er også viktige for larvene til dagsommerfugler, og larvene er kanskje avhengig av andre planter enn de voksne individene. Avstand mellom ressursene er viktig og det er nødvendig at innsamlet næring ikke brukes på å fly frem og tilbake. Mørk jordhumble kan drive næringssøk over flere kilometer, men åkerhumble og enghumble leter bare noen få hundre meter fra bolet. Akkurat som hos fugl har vi funnet en klar sammenheng mellom antall pollinatorer og at landskapet er innholdsmessig og romlig variert. Her spiller landskapets mellomrom en viktig rolle.

Landskapets mellomrom viktig for mange arter og kobler alt sammen

Det som vi har valgt å omtale som «landskapets mellomrom» er arealer som ofte er små og innklemmt mellom andre mer aktive former for arealbruk, som åker- eller engarealer. Mellomrommene kan være veikanter, bekkekanter, åkerholmer, brakklagte enger, beitekanter, åkerdeler, vegetasjonslinjer og frittstående trær (Krøgli mfl. 2023c).

Dette er arealer som vi ofte overser, men som utgjør en stor andel av våre omgivelser. De er viktige vandringsveier og leveområder for mange arter.

NIBIO har kartlagt mangfoldet av planter i noen av disse mellomrommene, slik som beitekanter, veikanter og åkerdeler. Det ble registrert hele 421 ulike karplanter i de tre kantsonetypene totalt. For noen kantsoner var antall arter av planter over nitti. Blant de ti vanligste plantene, var over halvparten viktige for ulike pollinerende insekter. Dette betyr at mellomromsarealene er viktige for å sikre at avstanden mellom blomsterressursene i landskapet ikke blir for lang.

NIBIO undersøkte også hvordan blomstermangfoldet i disse kantsonene hadde utviklet seg i løpet av 15 år. Resultatene viste at mangfoldet i alle tre typer kantsoner hadde gått tilbake, også for pollinatorplantene. Basert på denne tilbakegangen er det viktig også å tenke på landskapets mellomrom som areal som kan bidra til å sikre det biologiske mangfoldet.

Hva jordbruket kan gjøre

Det er viktig å være klar over at jordbrukets primære rolle er å produsere mat. Men i det ligger det også å ta vare på det biologiske mangfoldet fordi dette mangfoldet er en forutsetning for en sikker matvareproduksjon framover. Støtteordninger og miljøtilskudd må rettes mot vedlikehold og restaurering

Selje og vier er viktige for pollinatorer. De blomstrer tidlig på våren, når det er få andre matkilder tilgjengelige. Ill: Ulrike Bayr

av de semi-naturlige arealene, slik som naturbeitemark og det å ha flere, men mindre husdyrbesetninger for å fordele beitetrykk lokalt og regionalt og gjennom det hindre gjengroing. Det å sikre et variert jordbrukslandskap med varierte driftsformer, er noe som kan få fram mange av blomsterressursene som insektene og dermed fuglene er avhengig av. Tilskudd til skjøtsel av mellomrommene i landskapet er videre viktig som bidrag til å binde de artsrike områdene sammen (Pedersen mfl. 2022). Det kan også være bedre å skjøtte mellomrommene som pollinatorlandskap enn å etablere pollinatorstriper på produksjonsarealene, noe som i tillegg reduserer matproduksjonen. Mange av fugleartene er også avhengig av landskapets mellomrom. For fuglearter som hekker på produksjonsarealet er det behov for tiltak slik som vipestriper (Pedersen mfl. 2023), lerkvinduer (områder i åkrene der det ikke sås), tilpasning av slått til hekkesesongen og et kjøremønster der enga slås «innenfra og ut» eller på en måte som ikke «fanger» fugl i et stadig mindre gjenværende areal. Det kan også innebære å sette av dedikerte områder for naturbevaring eller restaurering som våtmarker, dammer og myr.

Jordbrukets kulturlandskap er avgjørende for mye av det biologiske mangfoldet. Bevaring av disse landskapene gjennom bærekraftige landbruksmetoder kan bidra til å bevare mange arter som i dag er i en utsatt situasjon.

Litteratur:

- Fjellstad, W. J., Dramstad, W. og Pedersen, C. 2022. *Pollinatorer i jordbrukslandskapet*. NIBIO-pop 8(5) <https://hdl.handle.net/11250/2981892>
- Kapfer, J., Pedersen, C., Sickel, H., Stokstad, G. og Dramstad, W. 2022. *Hva er gode landskap for pollinerende insekter?* NIBIO-rapport 8(65) <https://hdl.handle.net/11250/2993091>
- Krøgli, S.O., Dramstad, W., Pedersen, C., Günther, M. 2023a. *Fuglene i jordbrukslandskapet mellomrom* <https://arcg.is/0Wmfl40>
- Krøgli, S.O., Dramstad, W., Pedersen, C., Günther, M. 2023b. *Pollinatoren og blomsterbuketten* <https://arcg.is/0SaHyR>
- Krøgli, S.O., Dramstad, W., Pedersen, C., Günther, M. 2023c. *Jordbrukslandskapet viktige mellomrom* <https://arcg.is/1K9nOu>
- Pedersen, C. og Krøgli, S. O. 2017. *Sammenhengen mellom arealbruk i jordbrukslandskapet og tilstedeværelse av fuglearter*. NIBIO POP 3(11). <http://hdl.handle.net/11250/2444417>
- Pedersen, C. 2020. *Fugler i jordbrukslandskapet: Bestandsutvikling og utbredelse. Perioden 2000–2017*. NIBIO-Rapport 6(40) <http://hdl.handle.net/11250/2646864>
- Pedersen, C., Kapfer, J., Sickel, H. 2020. *Plantesamfunn i beitemarker og brakklagte enger – observerte endringer over 10 år og betydningen for pollinerende insekter*. NIBIO-rapport 6(173) <https://hdl.handle.net/11250/2720438>
- Pedersen, C. og Dramstad, W. 2022. *Landskapets mellomrom – fra gårdbrukerens perspektiv*. NIBIO POP 8(25) <https://hdl.handle.net/11250/3032485>
- Pedersen, C., Fjellstad, W. J. og Eiter, S. 2023. *Gårdbrukerens opplevelse av effekten av vipestriper på vipas hekkesuksess: Erfaringer fra Rogaland 2019–2022*. NIBIO Rapport 9(87) <https://hdl.handle.net/11250/3069846>
- Stokstad, G. 2023. *Overvåkingsprogrammet «Tilstandsovervåking og resultatkontroll i jordbrukets kulturlandskap»*. NIBIO POP 9 (26). <https://hdl.handle.net/11250/3100928>

Kantsoner er viktige vandringsveier og leveområder for mange arter. Foto: Wenche Dramstad, NIBIO

Menneskekrigen mot mangfaldet og dei livstrugande konsekvensane

Kampen for framtida er kampen for mangfaldet, for det opne, for nyskaparen, for naturen. I mangfaldet ligg enorme utviklingspotensial; alle dei utenkte tankane, dei nye ideane og praksisane. Håpet rett og slett.

Kausalitet handlar om årsakssamanhengar. For å finna effektive løysingar på eit problem, er det naudsynt at dei reelle årsakene til at problemet oppstår blir identifiserte. Det er her tiltaka må settast inn. Problemet i seg sjølv kan nemleg berre vera ein verknad, eit symptom.

I våre menneskeproduserte miljø- og klimakrisetider er det skrikande viktig at me klarar å identifisera dei *reelle*, bakanforliggjande årsakene. Eg uthevar reelle, for samanhangen mellom ein årsak og ein verknad treng slekt ikkje vera direkte. Det kan liggja lag på lag med verknader mellom den opphavlege årsaka og dei effektar me opplever på kroppen.

Bruk av fossile ressursar kan vera eit døme: Opppumping og bruk av olje og gass medfører store klimautslepp. Akkurat denne årsaka er lett å peika på. Men kva er så årsaka til at me held fram med denne oppumpinga, trass i at me er fullstendig klar over verknadene? Svara på dette spørsmålet vil leia til fleire årsaker. Og slik kan ein halda fram med å nøsta. Endringsbehovet vil då visa seg å trengja stadig djupare inn i vår måte å konstruera verda vår på, vår økonomi, vårt levesett og vårt forbruksmønster.

Dei siste åra har eg arbeidd inngående med forholdet vårt til den ikkje-menneskelege verda rundt oss. I bøker, artiklar og bloggar har eg peika på fleire *grunnleggjande* årsaker til at vår naturødelegging held fram med uminska styrke. Ein av desse vil eg søkja litt djupare ned i her:

Det handlar om *mangfald*.

Ordet har ein sterk tendens til å dukka opp i fest- og nyttårstalar, men historia om mennesket er like fullt ei historie om ein lang og brutal kamp mot mangfaldet. Mangfaldet i naturen og mangfaldet hos oss sjølv.

Mangfald er eit av naturen sine aller viktigaste prin-

sipp. Det er sjølve *livets* prinsipp. Økosystem er lag på lag med verdiskapande samspel og samarbeid. Over og under bakken. Gaia vil alltid søkja mot meir mangfald, og når mangfaldet av ymsande årsaker blir sett tilbake, vil ho arbeida utrøyttelig med gjenoppretting.

Me menneske har derimot forelska oss i einfald og einsretting. I det modernistiske og mekanistiske industrilandbruket har monokultur blitt mål i seg sjølv. Det er «enklast» og «mest effektivt» slik; tusenvis på tusenvis av dekar med same vekst. Alternativt med så få vekstar som råd. Drifta må jo vera «rasjonell» og «lettvinnt».

Men verknadane av denne forenklinga vil fort bli det motsette av lettvinnt. Billig blir det heller ikkje. Når Gaia sitt enorme mangfald gradvis kollapsar og det næringsskapande og plantevernande livet i molda dør, må den dyre kjemien inn i staden. Ein har gjort seg avhengig av gift og kunstgjødsel. Og den mangfalds- og moldøydande spiralen berre held fram.

Gjennom mange generasjonar har naturen, alt så framtidsbanken, blitt vedvarande robba, for at me skulle kunna bli, og kan halda fram med å vera, nytande forbrukarar. Nedhogging av skogane, oppdyrking av dei store slettene, øydelegging av våtmarksområda. Nedbygging og uttømming heile vegen. Mangfald blei redusert til noko «eksotisk», noko som berre fekk lov til å eksistera bak høge gjerde og innanfor avgrensa enklavar. Noko me kunne betrakta på frydefull avstand.

Dette dominerande synet på mangfald blir endå klarare når me analyserer den interne historia om menneskesamfunnet. Den/dei som var oppfatta som «annleis», har alltid vore fritt vilt. Me har forfølgd dei og drepe dei, kasta dei i fengsel og torturert dei. Alternativt har me arbeidd intenst for å endra og «omvenda» dei, få dei tilbake i flokken, tilbake innanfor den snevre normaliteten.

Frontane mot mangfaldet er minst like mange i vår eiga tid. «Oss-versus-dei»- og «innanfor/utanfor»-kategoriane er framleis like populære. Populistiske politikarar som presenterer enkle bodskap om at «du må bli som oss, eller så må du dra heim att» blir det stadig fleire av.

Hatarar i mange valørrar, dei som hetsar og trakasserer alt dei oppfattar som annleis, er også ei veldig tydeleg gruppe.

Og kampen mot «det nye» er like sterk i dag som den alltid har vore. Nyskaparen – han som utfordrar dei etablerte sanningane og forfektar det nye og alternative – både var og er mangfaldsmotstandarane sitt fremste hatobjekt. Ingen har lidd så mykje som han opp gjennom historia. Det einaste som er annleis i dag er metodane. Tortur er nok langt mindre vanleg no, men hatet og hetsen er der i rikt monn framleis (noko eg sjølv har eg fått oppleve sterkt på kroppen denne hausten, etter å ha skrive om behovet for betre dyrevelferd og betre vern av det fantastiske livet i molda).

Dei med makt oppfattar mangfald som trugande. Mangfald står for «kaos», for det stadig endrande og uventa. Deira eiga maktbase er tufta på det motsette: På definerte kategoriar, tydelege kommandolinjer og hierarkiske maktstrukturar. Evige sanningar, rett og slett: Slik var det, og slik blir det.

Her er me ved eit av menneskesamfunnet sine aller største endringsbehov. Krigen vår mot mangfaldet er ei av dei viktigaste grunnleggjande årsakene til både klimaendringar og katastrofale tap i biologisk mangfald. Denne krigen er i ferd med å ta oss utfor stupet. Me øydelegg naturen rundt oss, me drep kvarandre og me stryper effektivt dei nye ideane som kunne teke oss vidare. Me har bygd dyrkinga av det permanente og «sanne», og med det mangfaldshatet, inn i våre kulturelle og religiøse kosmologiar, vår sosiale organisering og vår næringsutøving. Og heile vegen har me då fjerna oss både frå naturen og frå våre eigne potensial til å løfta oss mot noko større og betre enn det å vera fastlåst i evige konflikttar, evig forbruk og evig ressursuttøyming.

Kampen mot mangfaldet må ikkje berre opphøyrast, me må snu 180 grader. Framfor å kjempa mot mangfald, må me leggja til rette for det og fremja det. Me må læra oss å bli glade i det, glade i det ukjende og uventa. Glade i det som er annleis. Kampen for framtida er kampen for mangfaldet, for det opne, for nyskaparen, for naturen. I mangfaldet ligg enorme utviklingspotensial; alle dei utenkte tanka-

ne, dei nye ideane og praksisane. Håpet rett og slett.

Dag Jørund Lønning er professor i nyskaping og bygdeutvikling og rektor ved Høgskulen for grøn utvikling. Han er forfattar av Jordboka, Jordboka II, Kompostboka, Første Losebok. Naturant og den komande Jordboka for hagen.

DIKT

Av Sigmund Hågvar 2014

Tallerkenmangfold

Tallerkenmangfold
er alle artene
på din tallerken.

Noen ganger korn
i graut og brød.

Andre ganger kjøtt
fra tamme
eller ville dyr.

Og fisk av alle slag
fra hav og fjord.

Så mikser vi en flott salat
av alskens grønne saker.
Vi krydrer den med urter
som har reist fra fjerne land.

Ja, det er mange arter
som holder deg i gang.
Som gjør deg mett og glad
og hele tiden levende.

En kolbe full av mangfold.
Foto: Regine Andersen

Sanking i byen

– hvor, hvordan og hvorfor

Hvem ser du for deg når du hører ordet «sanker»? Gammel dame med soppkurv, sjefen for blåbærturere som alltid ble for lange eller en tatovert hipster som fyller kurven med urter i kanten av parken? Alt passer, og alle er en del av en ny interesse for hvor maten vår kommer fra.

Det moderne samfunnet fikk aldri helt rett i at den klassiske tradisjonen med matauk skulle forsvinne ut med dagens eldre generasjoner. Sankingen har bare tatt nye former. Det handler ofte mer om å bygge en kulturell kapital enn å direkte spare penger. Heller enn å sanke for å bygge opp matlageret for vinteren ønsker mange å pynte gjestebordet med unike mattrofeer og smaker som ikke kan kjøpes i butikken.

En ny gruppe sankere har også kommet på banen. For disse er ikke motivasjonen matpynt og nye smaker, men å sikre seg SUNN mat i livet. De drives av skepsis til industrimaten og dagens intensive jordbruksmetoder med monokulturer, giftstoffer, kunstgjødsel og genmodifiserte arter. Deres holdninger går hånd i hånd med interessen for økologisk jordbruk, naturmedisin og alternativ livsstil. Her in-

kluderes også soppen på en ny måte, som den nye supermaten og ikke bare steinsopp til risottoen.

På tvers av alt har også en ny trend innen sanking vokst fram: urban sanking. Altså ikke at man går langt ut i naturen for å hente sankeråvarene, men finner det man trenger rundt hushjørnet, i hagen, hundremeterskogen, parkene, byskogene. Man plukker opp maten på vei fra jobben eller butikken, før eller etter barnehagen. Her ser vi også at det er interesse for urbant jordbruk som like godt kan dyrke ville planter som klassiske matplanter. Maten skal være fersk og enkel å få tak i, ikke nødvendigvis økologisk.

For oss som sanker og er aktive i miljøet rundet Norges sopp- og nyttevekstforbund går alt dette fint sammen. Vi ønsker at flest mulig skal ta i bruk den spiselige naturen rundt oss, for å finne gratis mat, nye smaker og ikke minst bygge opp kunnskap rundt de ville matplantene våre, som er i ferd med å gå tapt pga. vårt makelige forhold til å handle alt magen beghjærer i den lokale matbutikken. I ytterste forstand handler sanking for oss om et samfunns matsikkerhet i både hva du spiser og hvor du henter det fra.

Din egen vassarve-åker er aldri langt unna. Her er et flott eksempel fra Rubina Ranas gate på Grønland. Foto: Pål Karlsen

Nyttevekster i byen

Det er en vanlig misforståelse at man må ut i skogen for å sanke. Ofte er det tvert imot. Vi som er så heldige å bo i byer har rike muligheter til å finne matplanter rett rundt hushjørnet. Mange av de store og kjente nyttevekstene har en forkjærlighet for skrotemark, grøftekanten og alle lysåpne steder som ikke plen. For eksempel tomter som noen fant for godt å grave opp, det trigger frø som ligger på vent i jorden og en stor andel av de plantene som kommer først er gode matplanter.

Tenk bare på vassarve, alle salaters mor. Spa opp et lite stykke jord som ligger i god skygge og har god fuktighet og du har en vassarveåker gjennom hele vekstsesongen med mild og knasende salat. Brennesle kjenner alle, men vet du at du hvis du klipper plantene ned på samme plassen så får du nye skudd å høste hele sesongen? Løvetann kan du spise alt av, blader, blomster, stilker og rot. Løskurt har fått et løft som alternativ til ramsløk etter at ramsløken ble rødlistet pga. ulovlig plukking i verneområder, selv om den vokser i mengder mange steder i landet. Sjekk rundt skyggefulle bytrær og småskoger og sjansen er stor for at du finner den. Plukk unge blader og bruk rå, lag pesto av mer voksne blader, pynt med blomstene og lag kapers av frø. På senhøsten og våre kan du også grave opp røttene, som har en herlig skarp pepperrotsmak.

En ekte sanker må høste løvetann. Smak deg fram til et sted der du har planter som ikke er for bitre. Se etter blader som likner ruccula, der er sjansen størst. Så graver du opp hele planten med rot og legger den slik i en pose i kjøleskapet til den skal brukes. Holder seg fersk i flere uker!. Foto: Pål Karlsen

Slik kan man fortsette. Tørk unge bjørkeblader til te. Bruk blomster fra lønn og lind til å lage deilig sirup til desserten. Bruk lønneblader til å pakke inn små munnfuller med innholdet du bruker til dumplings. Kok tunbalderrå i melk og lag pannacotta med ny vri. Du kan doble opp miljøinnsatsen din ved å høste grådige fremmedarter som russekål, parkslirekne eller bjørnekjeks. Hjelp naboen din som hater skvalerkål. Plukk ned buroten før pollenet plager din venn med allergi. Listen er lang!

En flott løskurt-åker i Hegdehaugsveien. Foto: Pål Karlsen

Sopp og bær i marka

Når du skal sanke sopp og bær må du litt ut av byen. Sjekk kollektivruten og ta en passende rute til endeholdeplassen. Sjansen er stor for at sankeområdene er kort gange unna, selv på de store utfartsplassene. Bær finner du alle steder. For sopp er Østmarka bedre enn Nordmarka. Men prøv gjerne også Kongesko-gen på Bygdøy, der finner du alltid noe

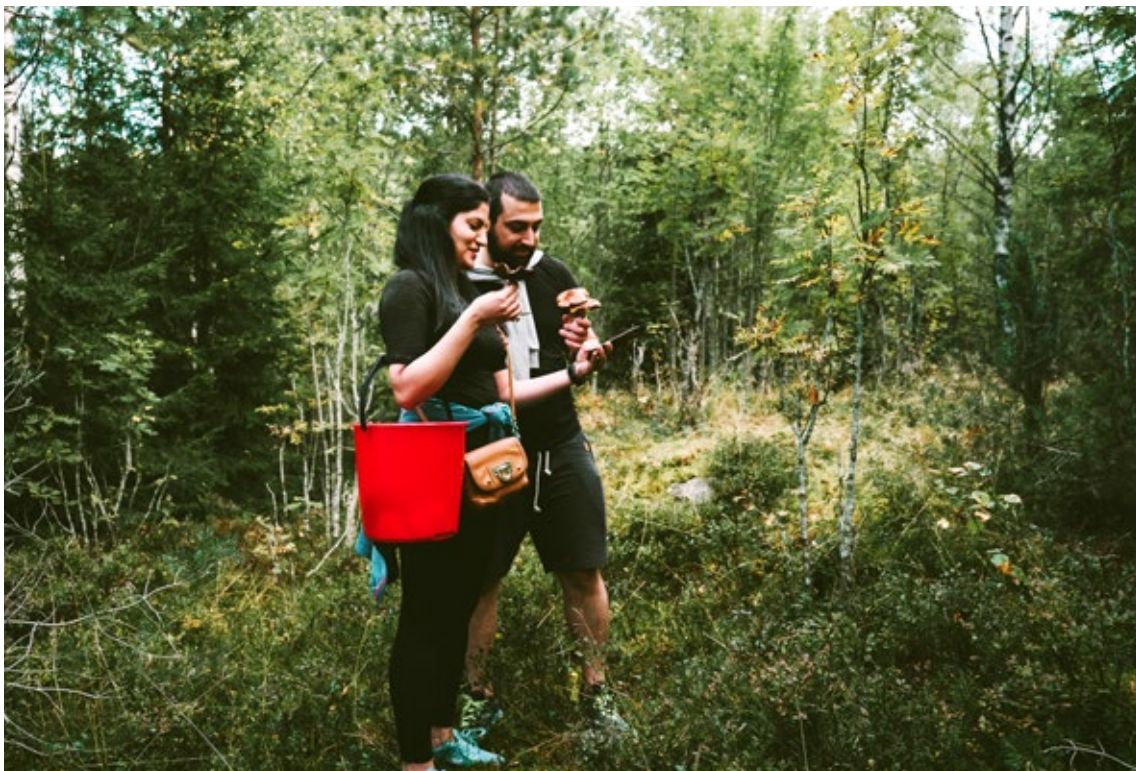
Planlegger du dagstur med egen bil byr Enebakk, Gardermoen-området, Hadeland og Ringerike på flotte muligheter. Når du først har egen bil, så trenger du ikke gå dit alle andre ferdes. Start planleggingen hjemme på nettet. Bruk satellittkartene i Google maps og finn halvstore og store skoger i området du vil besøke. Andre kart som Norgeskart Friluftsliv viser også veibommene som dessverre altfor ofte stenger oss helt unødvendig ute. Plukk 3-4 alternativer, det er ikke alltid lett fra kartet å se terreng og vegetasjon.

Blåbær liker skog. Tyttebær liker åpne områder, gjerne hugstfelt. Markjordbær foretrekker solrik grasmark. Bringebær finner du langs veikantene inn til skogen. Sjekk også blokkebær, teiebær og kre-kling. Disse er ikke så vanlige å plukke og vokser mer spredt, men det er morsomt å prøve noe nytt også!

Når du lærer deg litt mer enn kantarell og piggsopp vil du garantert få kurven full på alle soppturer i sesongen!
Foto: Pål Karlsen

Sopp leter du best etter i blandingskog på flate-re mark. Men du kan også finne mye av enkeltarter i plantasjeskog. Unngå veldig kupert terreng med fjell og knauser, der blir du bare sliten og finner lite. Dessuten må du lære deg flere sopparter! Den som kan 20-30 sopper er nærmest garantert full kurv på alle turer i sesongen.

Marka rundt Oslo er rik på sopp og bær. Ta med bøtte og kurv! Foto: Gard Eirik Arneberg, NorskFriluftsliv

Om hygiene og mattrygghet

Mange er bekymret for at planter som vokser i byen kan være forurenset. Det er mye forskning som slår fast at det ikke er tilfellet. Du trenger ikke ta det som vokser tett inntil bilveier, gå 10–20 meter ut og det som eventuelt er av problem er veistøv som du kan vaske av, slik man alltid vasker grønnsaker. Langs gangveier er problemet hunder, så også der skal du gå litt lenger ut enn det hundehalsbåndet rekker, eller plukke i høyden der hunden ikke når med sine stråler. Dette handler mer om følelser enn fare, for disse plantene må du også vaske. Vær mer nøye etter lange perioder uten regn.

Bruk alle tilgjengelige kilder

Du har ingen unnskyldning for å hevde at sanking er vanskelig. Det finnes mengder av gode kilder du kan bruke for å sanke trygt. Bli medlem av Norges sopp- og nyttevekstforbund og du har tilgang til nettressurser og kurs. Forbundets soppkontroller er gratis, og med appen Digital soppkontroll kan du få sjekket soppene dine mens du står i skogen. De store facebook-gruppene er gode kilder, selv om de alltid også byr på støy og trolling. Les med hodet og du kan få gode svar på mange konkrete og praktiske spørsmål rundt sanking. Her er noen lenker du kommer videre med:

Soppognyttevekster.no: Kvalitetssikret innhold om bærekraftig sanking, mengder av oppskrifter med ville ingredienser, kalender med alt som skjer av arrangementer på sopp og nyttevekster i hele landet, etc. Noe av stoffet krever at du er innlogget som medlem.

Soppkontroll.no: Her får du informasjon om hvordan du laster ned appen Digital soppkontroll, som er åpen fra juli til oktober.

Sankenorge.no: Web-appen Sanke gir en mengde info om spiselige ville planter, bær og frukt spesielt for Oslo. Klikk deg inn på artene og du får opp et kart på hvor i Oslo de finnes. Sanke er koplet rett på Bymiljøetatens oversikt på hvor bærbusker og frukttrær i plantet i byen vår på offentlige plasser.

Facebook: Vi anbefaler tre store FB-grupper: Sopp og nyttevekster, Vi som liker sopp, og Mat og te av ville vekster! Disse har gode moderatorer som holder noen titusen medlemmer godt i sjakk når det renner over.

Bøker: Skaff deg en god bok om nyttevekster og/eller sopp som du kan ha med ut i marken. Det er ikke alltid lett å vite hva man har funnet ut fra boken, men det er uansett bedre enn uten!

Sanking er per definisjon bærekraftig

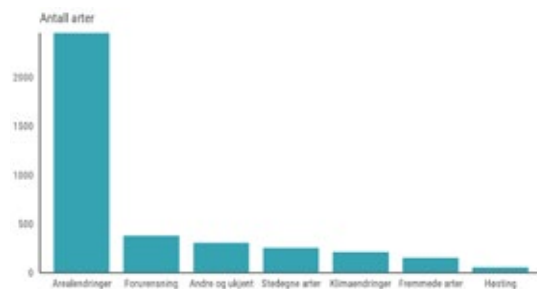
Det er ingen stor konflikt, men iblant kommer det reaksjoner fra naturvernfolk om at sankingen har

blitt for omfattende. Må alt spises, spør man retorisk. Vi spør da tilbake om naturen skal oppleves som et museum vi bare skal gå rundt og se på. For oss er det ingen motsetning mellom sanking, naturopplevelse og bærekraft.

Diskusjonen går på ramsløk og andre rødlistearter, som sankemiljøet mener godt kan sankes på steder der arten lokalt finnes i bærekraftige mengder. Rødlista er en enten-eller liste, dvs. at om man vurderer en art som truet i et område, så gjelder den hele landet. Slik ble ramsløk rødlistet i 2022 fordi noen plukket den i naturvernområder i Oslo og generelt høstet hardt i bynære områder også rundt Stavanger og Bergen. I andre deler av landet vokser ramsløk i store mengder og kan høstes bærekraftig uten fare.

Artsdatabankens statistikk for påvirkningsfaktorer for biomangfold viser dette klart. Der står sanking for en forsvinnende liten del og vi mener at all den naturkunnskap- og forståelse som sakingen skaper mer enn oppveier et eventuelt problem. Den moderne sankeren tenker automatisk bærekraft på et høyere nivå enn bare å kunne ta ut så mye som mulig av en plante for å spise eller selge den.

Når vi får øynene opp for hvor rike muligheter ville planter og sopp har til å gi oss næringsrik og kortreist mat, må vi ønske oss at flere kunnskapsrike og edruelige sankere henter ut det bærekraftige volumet naturen byr på. Sanking er rett og slett en motvekt til den ensidige landbruksproduksjonen med billige matvarer lagret på monokulturer i land som er fattigere enn vårt. Slik miljøet utvikler seg er vi er på vei til å få sankerne som føler seg hjemme med en slik oppgave og disse kommer til å bli naturens beste forvaltere.

Etter serien Oppsynsmannen på NRK vet vi at det er nedbyggingen bit for bit som er den store trusselen mot biomangfold. Det bekrefter denne statistikken fra Artsdatabanken som viser påvirkningsfaktorer på truede arter i Fastlands- sortert etter antall arter som påvirkes. Her ser man hvor forsvinnende liten del sanking og høsting – som her også inkluderer jakt og fiske – står for. Grafik: Artsdatabanken CC BY 4.0

Dyrk din egen mat

Urbant landbruk betegner en rekke ulike aktiviteter knyttet til dyrking og husdyrhold i by og bynære strøk, og det finnes mange muligheter for deg som ønsker å drive med småskala landbruk i byen. I Oslo og Akershus foregår det urbane landbruket på mange forskjellige måter – fra etablerte kolonihager, parsellhager og skolehager, til lavterskel selvdyrking i hagen, bakgården, eller på balkongen.

Urbant landbruk foster selvberging og matauk, har stor rekreasjonsverdi og er i mange tilfeller en arena for sosialt samvær. I tillegg fører det til mer kortreist mat, gjør byene grønnere, gir rom for økt naturmangfold og en bedre byøkologi.

Det er mange ulike begreper å forholde seg til, derfor har vi laget en oppsummering av de mulighetene du har til å drive med landbruk som byboer.

LEIE ET DYRKEOMRÅDE

Kolonihager

En kolonihage er en samling parseller, altså jordstykker, innenfor et avgrenset område i bynære strøk. Området er ofte eid av kommunen. På hver parsell er det en hytte, der det er mulig å bo i sommersesongen. Kolonihagen drives som et fellesskap av alle leietakerne, der hver enkelt har ansvar for sin egen parsell med hytte. På din parsell kan du dyrke det du vil at mat og planter, men det er ofte et sett

med regler for kolonihagen om hvordan parsellen din skal se ut.

Formålet med hagene er å gi bedre vilkår og økt livskvalitet for barn og voksne i byer og tettbygde strøk. Hagene skal fungere som grønne lunger i byen.

Parsellhager

I en parsellhage låner man et lite stykke jord på et større areal som man deler med andre. På ditt stykke jord kan du dyrke grønnsaker, blomster, urter, frukt og bær. Parsellhagene har mye til felles med kolonihagene, men skiller seg på noen vesentlige punkter. Den største forskjellen er at der kolonihagene har en hytte på hver parsell, er parsellhagene av mye mindre størrelse og er ikke sentrert rundt hyttebebyggelse.

Parsellhagene ble spesielt populære under krigen. Formålet med parsellhagene var opprinnelig å gi de sosialt svakeste familiene mulighet til å dyrke jord, og på den måten spe på familieøkonomien. Med tiden har matauk-aspektet nærmest forsvunnet, nå handler det i stor grad om hagenes rekreasjonsverdi og sosiale funksjon. Mange finner stor glede i å se det spire og gro, og gjennom parsellhagen får man være med å sette sitt preg på omgivelsene. Dette gir en ny måte å forholde seg til landskapet på.

Foreldre fremhever også at parsellhagedyrking

Geitmyra skolehage. Foto: NOA

er en meningsfylt oppgave som familien kan gjøre sammen. Det er ikke bare kjernefamilien som har gleden av å dyrke mat sammen – man kan også dele jordlappen med venner eller andre slektninger.

I dag er det lange ventelister både for kolonihager og parsellhager i Oslo.

Skolehager

En skolehage er en liten hage som driftes og brukes av skolen. Her har elevene mulighet til å lære om jordbruk, dyrking av grønnsaker og høsting av frukt. Noen skolehager ligger sammen med skolene, andre ligger for seg selv. I Oslo er det rundt 40 skoler som bruker skolehager. Geitmyra er den største skolehagen, og er hovedbase for skolehagene.

Skolehagene skal være en læringsarena i arbeidet med forskjellige fag, for eksempel naturfag og mat og helse. Skolehagene fungerer også som viktige møteplasser og fristeder for elever, familier og andre som søker grøntområder i byen. Bymiljøetaten og utdanningsetaten jobber for at alle elever i Oslo skolen deltar i skolehageundervisning i løpet av grunnskolen som en del av den ordinære opplæringen.

DYR KING FRA HJEMMET

Det finnes også enklere måter å drive urbant landbruk på, som ikke krever at du står på lange ventelister for å få plass. Gjør det så enkelt som å lage en kjøkkenhage i bakgården, på takterrassen, på balkongen, eller i vinduskarmen.

Felleshage

Få med naboene eller borettslaget på en felleshage i bakgården eller i nabolaget, med parsellkasser der dere kan dyrke egen mat og planter. Her kan dere

søke om støtte fra kommunen, for å hjelpe finansieringen av prosjektet. Dette er en løsning som skaper samhold blant naboer og gir sosial tilhørighet til stedet du bor. Det er også en god måte å lære barn om matdyrking og selvberging.

Dyrking på balkong, terrasse eller i vinduskarm

Det finnes muligheter for dyrking uansett hvordan man bor. På balkongen eller på takterrassen kan du sette opp matkasser og plantebed. Dersom du ikke har uteareal tilgjengelig, skal det faktisk ikke mer til enn en vinduskarm for å dyrke sin egen mat. Fra ditt eget hjem kan du plante alt fra poteter og gulrøtter, til plommer, blåbær, chili, tomat, agurk og urter.

Det finnes utallige ressurser der ute på hvordan du går frem for å dyrke din egen mat, men her er noen enkle tips til deg som skal dyrke for første gang:

- Det viktigste for å få planter til å gro, er god jord. Du kan kjøpe ferdig plantejord, eller lage din egen gjennom kompostering av matrester eller planterester.
- Når du kjøper frø, står det på pakningen hvordan du skal plante dem for å få best mulig resultat. Les pakningen!
- Ikke plant for tett
- Vær nøye med å holde ugresset borte
- Hvis du skal dyrke urter, er det best å starte med en ferdig plante. Unngå urteplanter fra matbutikken, kjøp heller fra hagesenter eller blomsterbutikker. Du kan så urter fra frø, men det tar utrolig lang tid før de gror.

Ved å dyrke din egen mat bidrar du til et bærekraftig matauk, en grønnere by og økt naturmangfold i tettbebygde strøk. Lykke til!

Av Ingunn Lund-Vang

Sæter for kunst og urbant jordbruk midt i byen

I september i fjor feiret Losæter 10 år. Kulturinstitusjonen Losæter startet opp i 2011 som et kunstprosjekt. Byrådet i Oslo la i 2015 fram hovedstadens aller første landbruksmelding hvor det står: «Losæter kan bli et kompetansesenter for urbant landbruk og kulturhistorie i indre by.» Siden har byseteren vokst og består i dag av åkre med grønnsaksbed, dyrking av urkorn, pallerkarmen, kompostering, levende matjord og et offentlig bakehus. Her foregår det en rekke aktiviteter og kursvirksomhet for Oslos innbyggere, i regi av Bybonden, Bakelaugget, Sansenhagen, Herligheten parsellkollektiv og mange flere. <https://loseter.no/>

«Målet er å gjøre Losætra til et permanent sosialt sted for matproduksjon, arkitektur, utdanning, kunst og

kultur – en kulturinstitusjon i Bjørvika på lik linje med Munchmuseet. Losæter skal bli en kulturell allmenning som sikrer utveksling av frø, kunnskap og relasjoner som vokser fram på dette stedet, og verne og fornye levende tradisjoner fra ulike kulturer.»

Urbane Losæter ligg i en av Bjørvikas 7 allmenninger, ikke langt fra det nye Munchmuseet og Operaen. Foto: Ingunn Lund-Vang

På tur i blåbærskogen

Når telefonen ringer på Søndre Sandås, er det alltid like spennende hvor samtalen dreier. Vanligvis er det medlemsspørsmål, eller spørsmål om hvordan man kan få bevart et tre eller et grønt område i nærheten av huset. Ofte dreier det seg om hogst, enten påbegynte eller meldte hogster og hvordan vi håndterer disse. Men når telefonen ringer i august er det ofte noen som lurar på hvor de kan finne blåbær. Etter flere slike henvendelser laget NOA en guide for blåbærlyng i Marka. Denne er av eldre utgave, men fortsatt i bruk (<https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2023/07/Baertur.pdf>).

Henvendelsene har fortsatt å komme – guiden gir en ide om hvor bæra kan være, men det er ikke alle som føler seg trygge på å gå på tur på egenhånd. Har man ikke vokst opp med skog, er det ikke bare å plukke blåbær. I fjor ringte Røde Kors. De hadde en familiegruppe som brukte å gå på tur, men ikke i Marka. De fleste var engstelige for å gå seg bort. Særlig når de var på tur med barna. Dessuten var det mange som ville plukke bær. Om ikke vi kunne arrangere en tur for dem? Slik ble den første organiserte blåbærturen i regi av NOA et faktum.

Det var ikke bare Røde Kors som gjerne ville ha en blåbærtur. Det var flere som ønsket hjelp til å finne de blå små bærene. I samarbeid med Frivillighetssentraler, Blå Kors og Årvoll Gård, fant mange små og store bein veien inn mellom høye graner og lettere bjørkeslør. Iveren var stor, gleden større når blå fingre og lilla tunger jublet over dagens fangst. For se: Vi fylte bøttene. Vi fant også andre skatter. Villbringe bær, og etter hvert tyttebær. Det er så mye som kan sankes i Marka.

Hva var lærdommen fra fjorårets turer?

«Jeg tør ikke gå av grusveien, for da er jeg så redd for å gå meg bort. Det føltes trygt å gå med dere, men neste gang kan jeg nok finne veien hit selv».

Familieblåbærtur på Veitvet. Foto: Røde Kors

Ja, man kan være engstelige for å gå seg vill i Marka. Det er ikke en selvfølge å finne frem på stier, når du aldri har vært et sted før. Da kan det være fint å kunne gå sammen med andre. Få vet hvor kort man må gå for å finne bær. For nærmarka er full av bær, man trenger ikke gå langt.

En blå skatt. Foto: Røde Kors

«Trenger jeg ikke å gå lengre inn i skogen for å finne bær?»

Det er juli og august som gjelder. For de blålilla bæra. Da er det nok av blåbær, nok til at alle. Blåbærtur kan man allerede begynne å gå tidlig på våren. Da kan man inspisere blåbærbuskene. Blåbærblomstene er lyserød gule og urneformede, veldig søte på smak. Mange blomster, mye bær. Dessuten er det lett å observere insekter ved blåbærplanter, særlig humler som veldig glade i blåbærblomsten. Det kan gi mye kunnskap og glede å se hvem som besøker blåbærblomstene om våren. Dersom man er særlig glad i blåbær, bør man helst plukke bær i en nordhelling. Der vokser bæra saktere og er ofte større og saftigere.

«Hit finner jeg tilbake selv. Takk for at dere viste meg hvor jeg kan finne blåbær.»

Flere av deltakerne tok turen på nytt på egenhånd, fortalte våre samarbeidspartnere. Stier opplevdes ikke lenger som en barriere. De fant holdepunkter i naturen som de kunne bygge steds-kunnskap om, – og steds-kunnskap skaper tilhørighet. Tilhørighet og kjennskap til Marka er det vi jobber for å etablere. Jo flere som liker Marka, og skogen, jo flere vil ta vare på den. Derfor er blåbærturene så viktige for oss. Vi har fått flere til å oppdage Oslos grønne skatt: Marka. Hvem vet, kanskje det er nettopp disse nye Markabrukerne som kommer til å si i fra ved neste hogst eller utbygging?

Tre ferske bøker med naturkrisen som tema

Alvorlige fakta og dyp kjærlighet til naturen

Tre forfattere har i 2023 skrevet hver sin bok basert på enorme mengder forskning om naturkrisen og hvordan det står til i dagens Norge. Likevel er dette bøker som fanger, gjør deg åpen for mer kunnskap og peker framover. NRK viste oss i januar hvor mye natur som har gått tapt på bare 5 år, basert på satellittbilder. Bøkene derimot forteller oss hvordan vi har blitt gradvis blind for de sakte endringene, og de vi ikke så lett ser eller vil innse.

Anne Sverdrup-Thygeson gir oss i sin bok **<<SKOGEN – om trær, folk og 25000 andre arter>>** (Kagge forlag 2023) en bredere fortelling om skog enn det skogbruket gir oss.

Hun formidler engasjert om samspillet mellom artene i skogen, slik det skal være i en rik naturskog og hvordan tilstanden egentlig er i våre skoger. Forskeren og formidleren vil gi kunnskap om skogen og de valgene vi gjør med skogen, som grunnlag for bred og demokratisk debatt.

Martin Eggen har skrevet boka **<<Uten fugler blir ikke livet det samme. Hvorfor fuglene forsvinner, og hva vi kan gjøre for å hjelpe dem>>** (Kagge forlag 2023).

Forfatteren er naturvernrådgiver i Birdlife Norge og har god oversikt over feltet. Han har over 400 referanser til kilder, men har klokkelig lagt alle noter bak i boka og skriver friskt og fengende. Sjøl uten illustrasjoner, lar jeg meg rive med i fortellinger om at fuglevern også er en viktig del av naturvernet.

Hans ti tips til fuglevern er langt mer konkret enn veien fra Montreal til Kløfta. Han påpeker at det må et paradigmeskifte til i Norge for at målet om flere fugler og mer natur skal bli virkelighet.

Ole Mathismoen sin bok **<<Jeg er dyret. Fortellinger om norsk natur>>** (Cappelen Damm 2023) oss alvor og håp.

Alvoret ligger i tekstene. Etter 40 år som journalist i Aftenposten har han samla mye fakta og krutt. Han viser oss et bredt spekter av alvoret og dybden i naturkrisen her i Norge, og tør være en enda tydeligere stemme i boka enn som journalist. Håpet ligger i et godt utvalg fantastiske bilder av fugler og dyr, som viser oss det fantastiske vi må verne om. Mathismoen har her fått hjelp av bilderedaktør, fotojournalisten Stig B.Hansen, til å velge ut 211 bilder i stort format blant 5000 tilgjengelige foto. Hansen kommenterer: <<Nå er det naturen som trenger fotografenes hjelp! Bilder kan åpne folks øyne, og skape engasjement, håp og glede. Bilder kan vise oss hvor fantastisk naturen er, og hva vi står i fare for å miste.>>

Sider 487, innbundet
ISBN 9788248933069

Sider 239, innbundet
ISBN 9788248932901

Sider 487, innbundet
ISBN 9788202803643

KreativStrek/Sundhell

Naturrisikoutvalget
12. februar i år ble utredningen fra Naturrisikoutvalget presentert og overrakt klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen. I rapporten anbefaler naturrisikoutvalget om at regjeringen tar flere store grep for å redusere negative effekter av naturtap: Et av dem er tydeligere føringer fra statlige myndigheter og at konsekvenser for naturrisiko skal vurderes i alle relevante beslutninger på nasjonalt nivå. Naturrisiko-utvalget anbefaler også at det bør settes ned et utvalg som ser på hvordan lovverket, og spesielt plan- og bygningsloven, beskytter naturen. Naturrisiko-utvalget ble oppnevnt av regjeringen 22. juni 2022. Utvalget skal beskrive begrepet naturrisiko, vurdere hvordan norske næringer og sektorer er og kan bli berørt av tap av natur og naturmangfold og se på hvordan berørte aktører i Norge kan

→

LIMET I SAMFUNNET

Foranlediget nå nylig av en god venns bortgang, som det heter, ble bisettelsen tid og sted for noen gode ord om læreryrket. Alle har vi hatt en god lærer – og hva var det denne eller disse lærerne var så gode til? Det var ikke nødvendigvis matematikk eller god stilfølelse i norsk prosa. Jo, det også. Men det var noe ved deres vesen at de bibrakte en holdning til voksenlivet – til at vi tok voksenlivet på alvor, om enn med glede.

«Politikk er noen vinglete greier, vi trenger en som skjærer igjennom og får noe gjort!» var denne unge jyllings bombastiske utsagn for rundt 70 år siden i en norsktime. Selvfølgelig ganske tåpelig tale bare syv-åtte år etter en verdenskrig. Lektor og dikter Jacob Sande, ikke akkurat rektors favoritt, stoppet opp og boret blikket i meg: «Meget farlig.» Så tok han frem lutten, som aldri var mange meterne unna, og spilte og sang et par passende visestubber til ettertanke. Han var også en lærer som inviterte oss oppløpne elever hjem til seg – og sang med oss. Norskpensum var lett å lese seg til etter

at interessen var vakt med førsteklases innføring.

En annen som også betød svært mye som lærer, var en speiderleder, Oluf Reed Olsen – en glimrende lærer i det å te seg utendørs. Status som krigshelt, gjorde at foreldrene slapp ham til, og hadde tillit til ham. Han var ikke snau – en påske orienterte han oss (ti, tolv gutter) i tett tåke fra Tuv i Hallingdal inn til en hytte langt inn på flate vidda. Andre har en idrettsleder å takke. De kan være limet i samfunnet.

Takket være slike impulser kan kanskje noen av oss få lov å tenke «*At ble da folk av oss også*». På andre kanter av verden sier man at det skal en hel landsby til for å oppdra en ungdom.

Det er godt å gå på tur med et hundevesen som Leika. Enkelte skjellsettende episoder oppgjennom livet lar seg også drøfte med en kjær hund. Det bringer oss også sammen. Men så får jeg også være så vennlig å kaste noen pinner for den gamle damen ...

Vi høres av.

JA til å bevare naturen i Østmarka for kommende generasjoner – NEI til ny massiv vei i Østmarkas inngrepsfrie hjerte

Losby Bruk AS vil bygge et fire kilometer langt veianlegg for tømmertrailere i Østmarka. Veien vil rasere uerstattelig Østmarka-natur som har store natur- og opplevelsesverdier. Veien vil gå kloss inntil en av Osloomarkas største tiurleiker og en orrfuglleik, det er registrert rødlista og trua arter i området, og noen av de fineste skiløypene og blåmerkede stiene i Østmarka går her.

Inngrepene vil være så omfattende at dette – til nå – inngrepsfrie naturområdet ikke vil være til å kjenne igjen. For friluftslivet og naturverdiene vil dette være en tragedie!

Veisaken skal etter planen behandles i politiske organer i Lørenskog i april.

La naturens stemme bli hørt! Signer Østmarkas Venner og Naturvernforbundets felles opprop mot veien – bruk QR-koden og registrer din signatur.

Ved å verve medlemmer til Naturvernforbundet (bidra.naturvernforbundet.no/medlem) eller gi en gave til vårt arbeid, blir vi sterkere i arbeidet som står foran oss! Gaver kan overføres til NOAs Vippsnummer # 81134 eller direkte til NOAs kontonummer 1280.05.02347.

LOKALLAG I NOA

Sist oppdatert: november 2023. Send rettelselser til noa@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Asker

Kontaktperson: Jan Häusler, 982 99 667, asker@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Bærum

Kontaktperson: Kari Balke Øiseth, 905 18 537, baerum@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Groruddalen

Kontaktperson: Helge Braathen, 992 28 966, groruddalen@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet på Jevnaker

Kontaktperson: Jan Wilhelm Holst, 959 38 698, janwholst@hotmail.no

Naturvernforbundet i Lillestrøm

Kontaktperson: Nikolai Oldervik, 419 04 774, lillestrom@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Lørenskog

Kontaktperson: Tom Clark, 977 10 561, lorenskog@naturvernforbundet.no/clarkgorko@gmail.com

Naturvernforbundet i Nannestad/Gjerdrum

Kontaktperson: Todd Nore, 932 31 716, todd_nore@hotmail.com

Naturvernforbundet i Nes

Kontaktperson: Karin Olsen, 419 20 615, nes@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet på Nesodden

Kontaktperson: Peter Schjøberg, 908 46 613, peterschjo@gmail.com

Naturvernforbundet i Nittedal

Kontaktperson: Hanna Hånes, nittedal@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Nordre Follo

Kontaktperson: Bjørn Gunnar Ganger, nordrefollo@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Oslo Nord

Kontakt: Henrik Hovland, 976 56 442, oslonord@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Oslo Sør

Kontaktperson: Ingvild Melvær Hanssen, oslosor@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Oslo Vest

Kontaktperson: Colin Murphy, 481 43 588, oslovest@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Oslo Øst

Kontaktperson: Mari Gjerdåker, 413 14 982, osloost@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet i Ås

Kontaktperson: Eline Ziener Antonisen, aas-nnv@naturvernforbundet.no

Naturvernstudentene i Oslo

Kontaktperson: Ingebjørg Marie Thorkildsen, natstudoslo@gmail.com

Naturvernstudentene NMBU

Kontakt: naturvern@nmbu.no

KONTAKTPERSONER I REGIONER UTEN LOKALLAG

ENEBAKK

Kontaktperson: Kjell Arild Ødegård, 473 82 810

AURSKOG-HØLAND

Kontaktperson: Yvonne Ødegaard, 477 12 456, yvonneodegaard@gmail.com

KONTAKTPERSONER NATUR OG UNGDOM

Oslo Natur og Ungdom Kontaktperson: Aurora Gozzi Tobiassen, 406 43 348, aurorat@nu.no

Viken Natur og Ungdom Kontaktperson: Nora Havstnes Håpnes, 416 25 500, norah@nu.no

KONTAKTPERSONER I NOAS TEMALAG

Fjordgruppa: Jørn Erik Bjørndalen, jorn.bjorndalen@gmail.com

Frønsvollen: Jens Martin Bertheussen, fv@noa.no

Markagrappa: Bjørn Faafeng, bjanfa@gmail.com

SETT OG SAKSET

av Ingunn Lund-Vang

analysere og håndtere naturrisiko på best mulig måte. Du kan lese mer om dette på: <https://naturrisikoutvalget.no/>

Flertallet ønsker store rovdyr

En fersk undersøkelse fra NINA (Norsk institutt for naturforskning) viser at folk på bygda og i byene er mer enige om store rovdyr enn vi får inntrykk av gjennom den offentlige debatten. Undersøkelsen viser at samtlige av de fire store rovdyrene fortsatt er godt likt av den norske befolkningen. NINA mener at noen kan ha interesse av konflikten: – Likevel ser vi at konflikt mellom by og land stadig løftes fram som en slags hovedforklaring på meningsforskjellene. Inntrykket vårt er at det dreier seg om en seiglivet myte. At slike forestillinger overlever kan ha mange forklaringer, men det er nærliggende å peke på at det finnes grupperinger som har interesse av å opprettholde denne konflikten, sier seniorforsker Olve Krange i NINA. Rovdyrpolitikken og konsekvensene av den får stor oppmerksomhet i det offentlige rom. Norsk institutt for naturforskning (NINA) har gjennomført undersøkelser om folks holdninger til store rovdyr jevnlig siden 2010. De viser at andelen av befolkningen som er positive til rovdyr er nokså stabil.

Kilde: nina.no

ÅRSMØTE 2024

NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS

Tid: Tirsdag 19. mars kl. 18.00

Sted: Norges idrettshøgskole, auditorium Utsikt
Adresse: Sognsveien 220, 0863 OSLO
Adgang til lokalet og rommet er universelt utformet

Årsmøtet er NOAs høyeste organ. Alle medlemmer som har betalt kontingent for 2023 eller for 2024 innen utgangen av januar har møte- og talerett. Utsendinger fra NOAs medlemslag, samt NOAs styre har rett til å møte på årsmøtet med tale-, forslags- og stemmerett. Som medlemslag regnes lokallag, temalag, studentlag, Oslo Natur og Ungdom og Akershus Natur og Ungdom. **Merk påmeldingsfrist søndag 17. mars.** Det vises til praktisk informasjon om årsmøtet på side 3.

SAKSLISTE

1. Godkjenning av innkallingen
2. Konstituering; valg av møteledere, referenter og underskrivere av protokollen, godkjenning av forretningsorden
3. Årsberetning for 2023
4. Årsregnskap for 2023, samt revisjonsberetningen
5. Budsjett for 2024
6. Arbeidsprogram for 2024
7. Valg av styreleder, styremedlemmer, varamedlemmer og revisor
8. Valg av valgkomité
9. Valg av NOAs utsendinger til landsmøtet
10. Nominering av landsstyreprerentant med vara
11. Innmeldte saker i samsvar med vedtektene §4, nr. 5k.

Forslag fra Naturvernforbundet i Oslo Nord til vedtak på årsmøtet:

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) har som målsetting å doble medlemstallet innen de neste tre årene. Årsmøtet ber styret i NOA om å prioritere informasjonsarbeid og medlemsverving så det er mulig å oppnå målet.

Begrunnelse:

Antall medlemmer er viktig når NOA skal tale naturvernets sak i møte med politikere og andre. En økning i antall medlemmer vil også gi oss flere ressurser og større slagkraft. Naturvernforbundet Oslo Nord mener at det er et stort urealisert potensial for å få flere medlemmer i Oslo og Akershus. NOA har bare ca 12.800 medlemmer mens for eksempel Skiforeningen har 73.000 medlemmer og DNT Oslo og Omegn har 105.000 medlemmer. En målsetting om å doble medlemstallet vil kreve tydelige prioriteringer, profesjonelt utformede kampanjer og koordinert innsats på tvers av lokallagene.

Sakspapirene inklusiv styrets forslag til forretningsorden for årsmøtet vil bli sendt til medlemslagene, samt bli lagt ut på www.noa.no senest to uker før årsmøtet.

Styret ønsker alle VEL MØTT!

Naturvernforbundet
Oslo og Akershus